

Hanna Misiak

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. „Postępowania grupowe w sprawach konsumenckich. Studium prawno porównawcze”

Przedmiotem rozprawy jest problematyka postępowania grupowego jako narzędzia ochrony konsumenta. Instytucja postępowania grupowego w krajach Unii Europejskiej jest stosowana stosunkowo krótko, jednak może mieć doniosłe znaczenie dla obrotu gospodarczego, w szczególności w przypadku sporów instytucji finansowych (np. w zakresie ubezpieczeń z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym lub kredytów indeksowanych lub denominowanych walutą obcą) oraz największych korporacji z konsumentami. Rozprawa jest ukierunkowana na analizę prawno porównawczą instytucji postępowania grupowego w wybranych systemach prawnych oraz prześledzenie najnowszych zmian dotyczących omawianej instytucji w kontekście ochrony konsumentów.

Głównym celem badań jest porównanie rozwiązań zastosowanych w badanych porządkach prawnych, które mają spowodować uproszczenie i ulepszenie postępowania grupowego. Przeprowadzone badania miały pozwolić na zweryfikowanie tezy, zgodnie z którą postępowanie grupowe w UE nie pozwala na efektywną ochronę konsumentów. W szczególności wspomniane porównanie dotyczy zakresu podmiotowego i przedmiotowego spraw podlegających rozpatrzeniu w postępowaniu grupowym, ustalania składu grupy, stosowania modelu *opt-in* lub *opt-out*, udziału instytucji i organizacji konsumenta, zmniejszenia kosztów postępowania grupowego oraz umiejscowienia przepisów regulujących omawianą instytucję w danym systemie prawa. Badania miały na celu także ustalenie, jakie rozwiązania mogą zostać wprowadzone do polskiego porządku prawnego w celu wzmocnienia ochrony praw konsumentów w sprawach mogących podlegać rozpoznaniu w postępowaniu grupowym.

Z powodu charakteru badań konieczne było stosowanie przede wszystkim metod komparatystyki prawniczej. Ze względu na zakres naruszeń praw konsumenta, często wykraczający poza jedno państwo, a nawet obejmujący cały świat (np. afera Dieselgate) możliwe stało się porównanie praktyczne dostępności i skuteczności postępowania grupowego dla konsumentów w różnych porządkach prawnych w odniesieniu do niemal

identycznego stanu faktycznego. Mając to na uwadze, nie sposób było ograniczyć zakresu analizy wybranych systemów prawnych przez stosowanie jedynie metody formalno-dogmatycznej, lecz konieczne było użycie metody kontekstualnej i funkcjonalnej w celu określenia kontekstu społecznego i gospodarczego oraz funkcji omawianej instytucji w badanych systemach prawa. Naturalnym uzupełnieniem tych metod było przeprowadzenie analizy orzeczeń sądowych wydanych w krajach, w których postępowanie grupowe funkcjonuje od dłuższego czasu. Dodatkowo, dla uwidocznienia popularności i skuteczności postępowania grupowego w badanych porządkach prawnych istotną okazała się również analiza danych statystycznych udostępnionych przez organy administracyjne lub organizacje ochrony praw konsumenta.

Rozprawa składa się ze wstępu, czterech rozdziałów oraz zakończenia zawierającego wnioski porównawcze i końcowe. Rozważania merytoryczne zostały poprzedzone krótkim rozdziałem o charakterze wprowadzającym. Zawarto w nim także rys historyczny instytucji postępowania grupowego. Podkreślenie obcego systemowo pochodzenia instytucji postępowania grupowego (wywodzi się ona z amerykańskiego systemu *common law*) jest niezbędne w kontekście późniejszych rozważań dotyczących trudności, z jakimi mierzą się ustawodawcy europejscy, próbując wpasować założenia omawianej instytucji w ramy europejskiego prawa prywatnego, nie pozbawiając jej jednocześnie skuteczności i wydajności, które stanowią jeden z powodów chęci stosowania tej instytucji w państwach europejskich. W rozprawie poruszono także problem najnowszych zmian w zakresie postępowania grupowego administracyjnego i sądowego w niektórych państwach europejskich oraz omówiono projekt dyrektywy w sprawie powództw przedstawicielskich, będącej częścią planowanego pakietu „Nowy ład dla konsumentów”.

Główną część rozprawy stanowią trzy rozdziały zawierające rozważania dotyczące uregulowania omawianej instytucji w systemach prawnych Polski, Włoch oraz Belgii. Szczegółowej analizie zostały poddane nie tylko akty prawne regulujące instytucję postępowania grupowego oraz poglądy doktryny, ale też dotychczasowe doświadczenia praktyczne orzecznictwa. Analiza każdej z wybranych regulacji zawiera ocenę jej skuteczności. Zarówno polska, jak i włoska regulacja wydają się pozostawać w zgodzie z propozycją KE dotyczącą europejskiego postępowania grupowego, jednak ich efektywność po pierwszych latach obowiązywania w opinii doktryny i praktyków nie była zadowalająca. Ustawodawca

polski zdecydował się na wprowadzenie licznych zmian o charakterze technicznym, natomiast we Włoszech przedstawiono projekt ustawy przewidujący innowacyjny model postępowania grupowego, pozwalający na przystąpienie do grupy już po wydaniu wyroku co do istoty sprawy. Z tymi regulacjami zestawiono wprowadzoną stosunkowo niedawno instytucję postępowania grupowego w Belgii, która – jak wynika z pierwszych doświadczeń praktycznych – zapewnia znaczny stopień ochrony konsumentom. Zestawienie trzech wspomnianych porządków prawnych pozwoliło na porównanie modeli pod kątem sposobu ustalania składu grupy, skutków powierzenia roli przedstawiciela grupy różnym podmiotom, sposobów finansowania postępowania, możliwości polubownego rozwiązania sporu oraz rzeczywistego wpływu wprowadzenia omawianej regulacji na ochronę praw konsumenta we wskazanych państwach.

Ostatni rozdział rozprawy stanowi próbę oceny omówionych rozwiązań w celu opracowania pożądanych cech potencjalnego modelu postępowania grupowego, który umożliwiłby konsumentom szybkie i skuteczne dochodzenie roszczeń z poszanowaniem tradycji europejskiego prawa cywilnego.

Hanna Misiak

Summary of the thesis: „Consumer class action. Comparative perspective”

The subject of the thesis is class action as a mean of consumer protection. The history of the concept of class action in the EU is relatively short, nevertheless it may be of great importance for the market, in particular in the cases of disputes between consumers and financial institutions (e.g. regarding unit-linked insurance plans or bank loans indexed or denominated in foreign currency) or the largest corporations. The dissertation is focused on comparative law analysis of class action regulation in selected legal systems and on the latest changes of law concerning consumer class action.

The main objective of the research was to compare the solutions used in the examined legal orders to simplify and improve class action. The aim of the research was to verify whether class action in the EU do not allow effective protection of consumers. In particular the comparison takes into consideration the personal and subjective scope of class action, the determination of the class, the application of *opt-in* or *opt-out* model, the participation of consumer organizations, the reduction of costs and the location of the rules concerning class action in a given legal system. The research was also aimed at the determination of solutions and means which could be introduced to Polish legal system in order to strengthen the consumer protection in cases of disputes that can be resolved in class action.

Due to the nature of the research, it was necessary to use the method of comparative law in the first place. Because of the range of infringements of consumer rights, often going beyond one country, and even concerning the whole world (e.g. the Dieselgate scandal), it was possible to compare the availability and efficiency of consumer class action in different legal orders with regard to almost identical facts. With this in mind, it was objectionable to limit the scope of analysis of selected legal systems by using only a formal-dogmatic method, but it was necessary to use a contextual and a functional method to determine the social and economic context and functions of class action in analyzed legal systems. A natural complement to these methods was the analysis of court decisions issued in countries where class actions have been in use for a relatively long time. Additionally, in order to show the popularity and effectiveness

of class action in the examined legal orders, the analysis of statistical data made available by administrative bodies or consumer organizations was also significant.

The dissertation consists of an introduction, four chapters and final conclusions. Substantive considerations are preceded by a short introductory chapter, which contains also a historical outline of class action. Emphasizing the foreign origin of class action (i.e. derived from the American common law system) is indispensable in the context of subsequent considerations about the difficulties faced by European legislators, trying to fit the assumptions of the institution in the framework of European private law without depriving it of its effectiveness and efficiency, which is one of the main reasons for the attractiveness of class action for European countries. The dissertation also addresses the problem of the latest changes in the field of administrative and judicial class action regulation in some European countries, and discusses the draft directive on representative actions, which is part of the planned "New Deal for Consumers" package.

The main part of the dissertation are three chapters containing considerations regarding the regulation of class action in the legal systems of Poland, Italy and Belgium. The detailed analysis covers not only legal acts regulating the institution of class action and views of the doctrine, but also the previous practical experience of jurisprudence. The analysis of each of selected regulations includes an evaluation of its effectiveness. Both Polish and Italian regulations seem to be in line with the European Commission's proposal for European group proceedings, but their effectiveness after the first years of being in the opinion of the doctrine and practitioners is not satisfactory. The Polish legislator has decided to introduce numerous technical amendments, while in Italy a bill introducing an innovative model of group proceedings was presented, allowing consumers to join the class after the decision on the merits. The third type of class action in exam (i.e. a Belgian model) according to the first practical experience provides a significant degree of protection for consumers. The comparison of three legal orders resulted in a collation of the models of class action in terms of the determination of the composition of the class, the effects of entrusting the role of a class representative to various entities, ways of financing the proceedings, the possibility of reaching a settlement and the actual impact of introducing the discussed regulation on the protection of consumer rights in the chosen countries.

The final chapter of the dissertation is an attempt to evaluate the discussed solutions in order to develop the desirable features of a potential class action model that would enable consumers to enforce claims in a quick and efficient way while respecting the European civil law traditions.

Hanna Misiak

Riassunto della tesi: "L'azione di classe di consumatori. Prospettiva comparativa "

L'oggetto della tesi è l'azione di classe come un mezzo di protezione dei consumatori. La storia del concetto di azione di classe nell'UE è relativamente breve, tuttavia l'azione di classe può essere di grande importanza per il mercato, in particolare nei casi di controversie tra consumatori e istituzioni finanziarie (ad esempio per i prodotti unit-linked o per i contratti di credito indicizzati o denominati in valuta estera) o le più grandi società. La tesi è incentrata sull'analisi comparativa della regolamentazione delle azioni di classe in sistemi giuridici selezionati e sugli ultimi cambiamenti di legge in materia di azioni di classe dei consumatori.

L'obiettivo principale della ricerca è di confrontare le soluzioni utilizzate negli ordinamenti giuridici esaminati per semplificare e migliorare l'azione di classe. Lo scopo della ricerca era la verifica se l'azione di classe nell'UE non consentisse una protezione efficace dei consumatori. In particolare la comparazione prende in considerazione l'ambito personale e soggettivo dell'azione di classe, la determinazione della classe, l'applicazione del modello *opt-in* o *opt-out*, la partecipazione delle organizzazioni dei consumatori, la riduzione dei costi e l'ubicazione delle regole riguardante l'azione di classe in un dato sistema giuridico. La ricerca è stata anche finalizzata alla determinazione di soluzioni e mezzi che potrebbero essere introdotti nell'ordinamento giuridico polacco al fine di rafforzare la protezione del consumatore in caso di controversie che possono essere risolte in azioni di classe.

A causa della natura della ricerca, è stato necessario usare in primo luogo il metodo comparativo. In vista della serie di violazioni dei diritti dei consumatori, che spesso vanno al di là di un paese, e tante volte riguardano il mondo intero (ad esempio lo scandalo Dieselgate), è stato possibile confrontare la disponibilità e l'efficienza dell'azione di classe dei consumatori in diversi ordinamenti giuridici in fatti identici. Con questo in mente, era discutibile limitare l'ambito di analisi dei sistemi legali selezionati usando solo un metodo formale, ma era necessario usare un metodo contestuale e un metodo funzionale per determinare il contesto sociale ed economico e le funzioni dell'azione di classe nei sistemi giuridici analizzati. Un complemento a questi metodi è l'analisi delle decisioni giudiziarie emesse in paesi in cui le azioni di classe sono state presenti per un tempo relativamente lungo. Inoltre, al fine di

mostrare la popolarità e l'efficacia dell'azione di classe negli ordini legali esaminati, è significativa anche l'analisi dei dati statistici resi disponibili da enti amministrativi o organizzazioni di consumatori.

La dissertazione consiste di un'introduzione, quattro capitoli e conclusioni finali. Considerazioni sostanziali sono precedute da un breve capitolo introduttivo, quale contiene inoltre una descrizione storica dell'azione di classe. Sottolineare l'origine straniera dell'azione collettiva (cioè derivata dal sistema di *common law* americano) è indispensabile nel contesto delle successive considerazioni sulle difficoltà incontrate dai legislatori europei, cercando di adattare le caratteristiche dell'azione di classe nel quadro del diritto privato europeo senza privarla della sua efficacia ed efficienza, che è una delle ragioni principali per l'attrattività dell'azione collettiva per i paesi europei. La tesi affronta anche il problema degli ultimi cambiamenti nel campo della regolamentazione dell'azione collettiva amministrativa e giudiziaria in alcuni paesi europei e discute la proposta di direttiva sulle azioni rappresentative, che fa parte del pacchetto "New Deal for Consumer".

La parte principale della dissertazione sono tre capitoli che contengono considerazioni riguardanti la regolamentazione dell'azione di classe nei sistemi legali di Polonia, Italia e Belgio. L'analisi dettagliata comprende non solo gli atti giuridici che regolano l'istituzione dell'azione di classe e le opinioni della dottrina, ma anche l'esperienza pratica della giurisprudenza. L'analisi di ciascuna delle normative selezionate include una valutazione della sua efficacia. Sia i regolamenti polacchi che quelli italiani sembrano essere in linea con la proposta della Commissione europea per i procedimenti di gruppo europei, ma la loro efficacia dopo i primi anni di giudizio della dottrina e dei professionisti non è soddisfacente. Il legislatore polacco ha deciso di introdurre numerose modifiche di natura tecnica, mentre in Italia è stata presentata una proposta di legge che introduce un modello innovativo dell'azione di classe, che consente ai consumatori di unirsi alla classe anche dopo la decisione sul merito. Il terzo tipo dell'azione di classe in esame (cioè un modello belga), valutato in base alla prima esperienza pratica, offre un notevole grado di protezione per i consumatori. Il confronto di tre ordini legali ha portato a una comparazione tra i modelli di class action in termini di determinazione della composizione della classe, gli effetti di affidare il ruolo di un rappresentante di classe a varie entità, le modalità di finanziamento del procedimento, la

possibilità di raggiungere un accordo e l'impatto effettivo dell'introduzione dell'azione di classe sulla protezione dei diritti dei consumatori nei paesi scelti.

Il capitolo finale della dissertazione è un tentativo di valutare le soluzioni discusse al fine di sviluppare le caratteristiche desiderabili di un potenziale modello di azione di classe che consentirebbe ai consumatori di far valere i loro diritti in modo rapido ed efficiente nel rispetto delle tradizioni del diritto civile europeo.